

УДК 330.142.22:330.341.1

Н.М. ВОЛОСНИКОВА**СИСТЕМНІ ЧИННИКИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІКРО- ТА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ**

У статті розглянуто закономірності впливу грошово-кредитної політики на мікро- та макроекономічні процеси економіки України. Проведено дослідження теорії і практики категорії «грошово-кредитний ринок». Узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності грошово-кредитного ринку. Проведено оцінювання та аналіз динаміки основних макроекономічних показників та складових грошово-кредитного ринку. Проаналізовано основні проблеми розвитку грошово-кредитного ринку та представлено способи вирішення.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, мікро- та макроекономічні процеси, грошово-кредитний ринок, грошово-кредитна політика.

Н.Н. ВОЛОСНИКОВА**СИСТЕМНЫЕ ФАКТОРЫ ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНОЙ ПОЛИТИКИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА МИКРО- И МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В УКРАИНЕ**

В статье рассмотрены закономерности влияния денежно-кредитной политики на микро- и макроэкономические процессы в экономике Украины. Проведено исследование теории и практики категории «денежно-кредитный рынок». Обобщены теоретические подходы к определению сущности денежно-кредитного рынка. Проведена оценка и анализ динамики основных макроэкономических показателей и составляющих денежно-кредитного рынка. Проанализированы основные проблемы развития денежно-кредитного рынка и представлены способы решения.

Ключевые слова: денежно-кредитная политика, микро- и макроэкономические процессы, денежно-кредитный рынок, денежно-кредитная политика.

N.M. VOLOSNIKOVA**SYSTEM FACTORS OF MONEY-CREDIT POLICY AND THEIR INFLUENCE ON MICRO- AND MACROECONOMIC PROCESSES IN UKRAINE**

In the article regularities of influence of monetary and credit policy on micro- and macroeconomic processes in the economy of Ukraine are considered. A study of theory and practice of the category «Monetary market» was conducted. Generalized theoretical approaches to determining the essence of the monetary market. The estimation and the analysis of dynamics of the basic macroeconomic indicators and components of the monetary market is carried out. The main problems of the development of the monetary market are analyzed and solutions are presented. The main instruments used by the National Bank of Ukraine for conducting monetary policy are considered. The ways of improving the regulation of monetary policy are suggested. The process of developing and adopting the basic principles of monetary policy has been explored. Outlined problematic aspects of ensuring the stabilization of the monetary and credit market in conditions of instability.

Key words: monetary policy, micro and macroeconomic processes, monetary market, monetary policy.

Вступ. Важливу роль у досягненні сталого економічного розвитку держави відводиться грошово-кредитній політиці, основною метою якої є забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Ефективність грошово-кредитної політики визначається, передусім, збалансованістю попиту і пропозиції на гроші, виваженістю контролем динаміки та структури агрегатів грошової маси.

Обсяг та склад грошової маси, яка є одним з основних об'єктів монетарного регулювання, характеризує сучасний перебіг соціально-економічних процесів у країні та впливає на мікро- і макроекономічні процеси в державі: різке її зростання може призвести до збільшення інфляції, скорочення обсягів виробництва, погіршення стану платіжного балансу, зниження рівня зайнятості та доходів населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню вдосконалення грошово-кредитної політики присвячено багато праць українських і зарубіжних учених. Велику увагу дослідженню чинників грошово-кредитної політики вітчизняної економіки приділяють фахівці Національного інституту

стратегічних досліджень, Національного банку України. Для поглиблення наукових засад монетарної політики українські науковці Довгаль Ю.С., Савченко Т.В., Онищенко В.О. розробили комплекс зв'язків між монетарними і макроекономічними змінними. Науковий пошук механізмів ефективного застосування монетарних інструментів підвищення конкурентоспроможності здійснюється такими західними фахівцями, як Мадитган Б., Боріо К., Діятат П., Бернанке Б., Мінегіші М. і Корнеде Б., Ямаока Х. та Сіед М. Вивченню функціонування грошово-кредитної політики в Україні у своїх дослідженнях приділяли увагу багато українських вчених, наприклад, Опарін В.М., Ковальчук П.Т., Семчев О.Д., Мельник П.В., Сомик А.В., Мороз А.М. та ін. Однак залишається мало дослідженим питання аналізу функціонування грошово-кредитної політики у контексті визначення особливостей впливу на мікро- та макроекономічні процеси в державі.

Постановка завдання.

Метою роботи є дослідження особливостей функціонування грошово-кредитної політики

України та аналіз її недоліків. Теоретичну і методологічну основу дослідження складають фундаментальні положення сучасної економічної теорії, наукові праці і методичні розробки провідних вчених.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з передумов фінансової стабільності в країні є збалансованість попиту та пропозиції на гроші, тобто відповідність обсягу грошової маси потребам економіки. Статистичне дослідження динаміки та структури грошової маси дає можливість, по-перше, проаналізувати попит та пропозицію на гроші, оцінити їх збалансованість і викрити можливі диспропорції; по-друге, виявити недоліки монетарної політики держави, яку вона застосовує для забезпечення зростання грошової маси з урахуванням динаміки ВВП, ефективності виробництва й зайнятості; по-третє, обґрунтувати управлінські рішення щодо збалансованості попиту і пропозиції грошей з огляду на поведінку суб'єктів господарювання та населення.

Регулювання динаміки та структури грошової маси повинно відбуватися на основі принципу мінімізації впливу негативних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що вимагає від науки теоретичної та практичної підтримки прийняття відповідних управлінських рішень.

У дослідженні динаміки грошової маси першорядне значення має оцінювання попиту на гроші, стабільність якого визначає ефективність грошово-кредитної політики. Відповідно до методологічних засад статистичного забезпечення управління грошовою масою, необхідно застосовувати систему абсолютних та відносних показників аналізу попиту на гроші як в цілому, так і для кожного окремого напрямку дослідження (банки, суб'єкти господарювання, населення), що дозволяє комплексно оцінювати рівень попиту на гроші та вплив монетарної політики на реальний сектор економіки (рис.1).

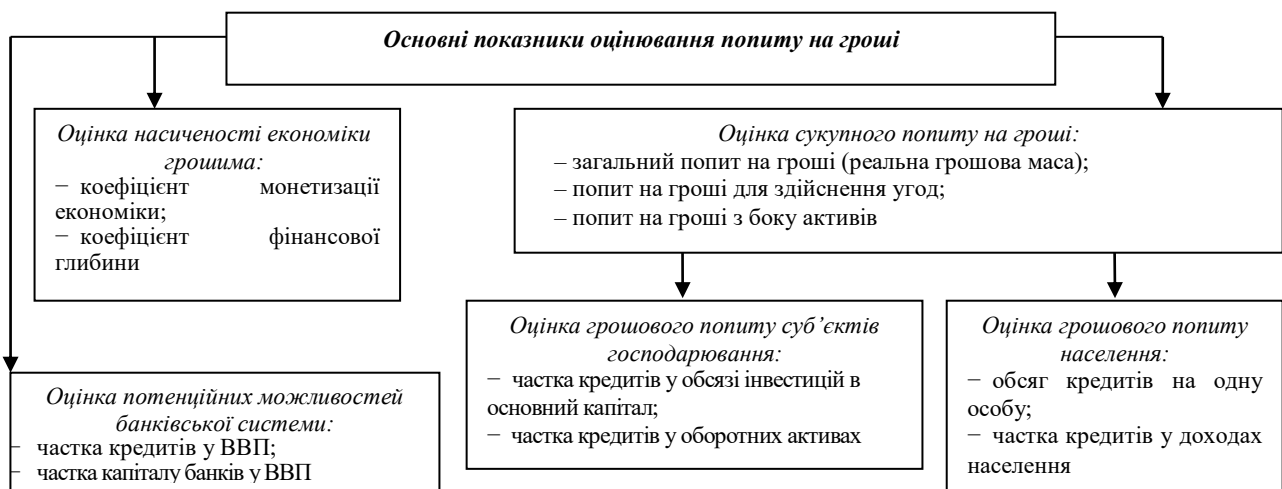

Рис. 1 – Система показників статистичного аналізу попиту на гроші

Дослідження динаміки грошової маси в Україні необхідно здійснювати за трьома напрямками: 1) аналіз формування грошової маси; 2) аналіз структури та динаміки наявної грошової маси; 3) аналіз розміщення грошової маси (рис. 2).

Хоча регулятивні заходи монетарної політики здійснюються безпосередньо в грошово-кредитній сфері, її ефект не обмежується цією сферою, а проявляється також у реальній економіці завдяки впливу монетарних змін на виробництво, інвестиції, зайнятість тощо. Тому монетарна політика по суті є складовою загальної економічної політики держави.

Останнім часом просування реформ у реальному секторі економіки та зростання ризиків у бюджетно-фіскальній сфері України створювали додаткові виклики для монетарної сфери в 2017-2018 роках та посилювали тиск на грошову одиницю [1, 2].

За таких умов для забезпечення стабільності та рівноваги на грошово-кредитному ринку Національний банк України вдався до проведення більш стриманої грошово-кредитної політики, яка була спрямована

виключно на запобігання додатковому тиску на гривню і не стала на заваді поступовому відновленню процесів кредитування банками реального сектору економіки.

Суттєве звуження зовнішнього попиту внаслідок негативних тенденцій у світовій економіці поруч із падінням внутрішнього попиту через уповільнення зростання доходів населення та ускладненим доступом до фінансових ресурсів виступали основними причинами низхідної динаміки розвитку української економіки протягом 2017-2018 рр. [1, 2]

Адаптація загальної теорії систем до дослідження економічної природи державного управління грошово-кредитною політикою дозволила визначити основні композиційні елементи цієї системи, до яких віднесено: суб'єкти управління в особі відповідних державних інституцій; об'єкт управління – грошово-кредитна політика та окремі її складові; управлінська діяльність через яку реалізуються численні прямі та зворотні зв'язки між суб'єктами та об'єктом управління; функції, принципи та методи управління грошово-кредитною політикою.

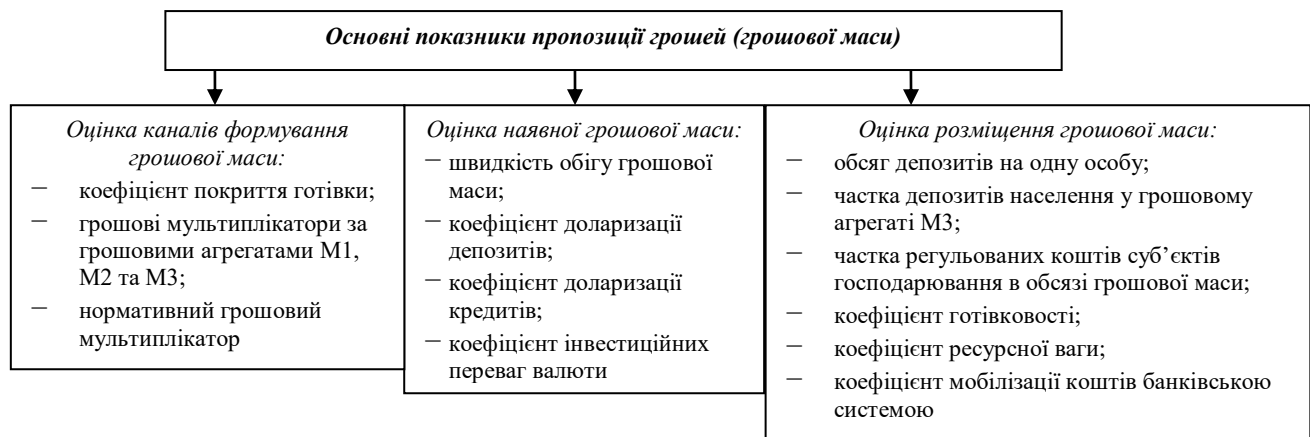

Рис. 2 – Система показників статичного аналізу пропозиції грошей

Узагальнюючи напрямки проблеми та шляхи подолання кризових явищ, пропонуємо в загальному окреслити основні складові грошово-кредитної політики держави [3]:

- мета монетарної політики повинна бути двоякою: підтримання низького рівня інфляції й одночасно стабілізація валютного курсу;
- підвищення рівня монетизації національної економіки на безінфляційній основі через удосконалення структури грошової емісії;
- формування державних інститутів розвитку;
- рефінансування комерційних банків під заставу векселів виробничих підприємств;
- встановлення цільових орієнтирів відсоткових ставок та формування програми грошової пропозиції, яка відповідає величині попиту на гроші;
- підвищення ролі кредитного механізму в інвестування національної економіки за рахунок збільшення рівня капіталізації банків внаслідок їх злиття чи приєднання,
- запровадження механізму захисту прав кредиторів на основі створення ефективної системи кредитного гарантування;
- стимулювання банківських заощаджень населення через наближення національної системи гарантування депозитів фізичних осіб до стандартів Європейського Союзу;
- реформування банківської системи в межах програми її розвитку.

Основними напрямками оптимізації грошово-кредитного ринку є такі:

- запровадження стимулюючої державної політики, орієнтованої на структурну перебудову національної економіки;
- створення сприятливого бізнес-клімату;
- стимулювання інвестиційної активності підприємств;
- зменшення енергозалежності економіки, розвиток державних підприємств на інноваційній основі;
- проведення компанії на повернення довіри до банку та поживавлення депозитної активності;
- удосконалення чинної законодавчої бази.

Для вирішення цих проблем та поліпшення стану грошово-кредитного ринку України доцільним

було б змінити грошово-кредитну політику на більш жорстку та послідовну, за допомогою таких методів:

- запровадження адміністративного регулювання процентних ставок для запобігання корупції й зловживань, встановлення банківської маржі по операціях за кредитом;
- здійснення націоналізації активів проблемних банків;
- з метою недопущення швидкого вичерпування офіційних золотовалютних резервів центрального банку внаслідок активних валютних інтервенцій необхідно вжити певних обмежувальних заходів щодо збільшення пропозиції іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку і скорочення попиту на неї;
- необхідно вжити рішучих заходів щодо зниження рівня доларизації вітчизняної економіки, адже підриє довіри до національної грошової одиниці, а отже, і до банківської системи, зумовлений передусім виконанням грошових функцій на території нашої країни іноземною валютою.

Іншими напрямками оптимізації грошово-кредитної політики можна також запропонувати стабілізацію банківської системи загалом, а також контроль за цільовим використанням кредитів рефінансування [4].

Перевагами інфляційного таргетування можна назвати простоту оцінки ефективності проведення грошово-кредитної політики, забезпечення гнучкої курсової політики, а також створення умов для збалансованого розвитку всіх секторів і галузей економіки, який сповільнюється через негативний вплив інфляції. Вітчизняний економіст Гордієнко В. до суттєвих переваг застосування у грошово-кредитній політиці режиму таргетування інфляція відносить:

- 1) формування інфляційних очікувань на низькому рівні;
- 2) здебільшого дає змогу знизити рівень інфляції в короткий термін;
- 3) сприяє зміцненню фактичної незалежності центрального банку та довіри до нього;
- 4) дає змогу подолати зовнішні та внутрішні шоки;

5) усуває протиріччя, пов'язані із цілями монетарної політики;

6) знижує ймовірність виникнення криз;

7) створює позитивні умови для розвитку економіки країни загалом [5, с. 17].

До недоліків даного режиму потрібно віднести вплив на динаміку інфляції факторів, які не контролюються національним банком, а також обмеження можливостей стимулювання економічного росту і зниження безробіття власне засобами грошово-кредитної політики.

Аналіз діючої практики управління грошово-кредитною політикою показав, що в Україні використання такого важливого інструмента регулювання економіки, як грошово-кредитна політика повністю залежить від рішень однієї державної інституції – Національного банку України. Для забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку національного господарства в умовах подолання фінансової кризи необхідно запровадження структури ієрархії цілей грошово-кредитної політики найбільш прийнятної для вітчизняної економіки. Доцільним є використання у якості головної стратегічної мети грошово-кредитної політики ріст ВВП, що підпорядковано стратегічною ціллю, стосовно якої, має бути оптимальний рівень інфляції – необхідне підвищення цін, що є невідворотним наслідком цілеспрямованого інтенсивного росту економіки.

Аналіз основних складових інституційного забезпечення грошово-кредитної політики виявив наступні проблеми, які заважають як найбільш повно використовувати потенціал грошово-кредитних інструментів в регулюванні вітчизняної економіки: недосконалість законодавчо-правових актів, неузгодженість діяльності державних регуляторів, надто висока незалежність Національного банку від інших суб'єктів державного управління в прийнятті грошово-політичних рішень, нерациональна структура банківських установ, недостатня розвинутість фінансового ринку.

Висновки з проведеного дослідження. На основі проведеного дослідження особливостей функціонування грошово-кредитної політики України можна зробити наступні узагальнення. По-перше, на відміну від центральних банків економічно розвинутих країн, НБУ через недостатній рівень розвитку ринку державних цінних паперів не має можливості ефективно впливати на економічну

ситуацію за допомогою операцій на відкритому ринку. По-друге, незважаючи на велику кількість законодавчих актів, більшість питань щодо взаємодії грошово-кредитної не вирішено. Вони пов'язані з тим, що: в сучасному законодавстві залишається невизначеною стратегічна ціль реалізації грошово-кредитної політики; немає чіткого розподілу відповідальності між органами державного регулювання за підтримку стабільності цін.

Від запровадження заходів, спрямованих на усунення недоліків грошово-кредитної політики України, залежить ефективність функціонування як грошово-кредитної політики, так і ефективність мікро- та макроекономічних процеси в Україні в цілому. Вони мають позитивно вплинути на темпи соціально-економічного розвитку держави.

Список літератури

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
3. Жигаев А.Ю. *Некоторые актуальные вопросы взаимосвязи финансовой стабильности и денежно-кредитной политики (на примере Федеральной резервной системы США)* / А. Ю. Жигаев // Деньги и кредит. – 2012. – № 2. – С. 21–32.
4. Коновалова С.О. *Специфика кредитно-грошової політики в умовах світової фінансової кризи* / С. О. Коновалова // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 5. – С. 46–56.
5. Гордієнко В.П. *Таргетування інфляції як ефективний метод забезпечення стабільності цін* / В. П. Гордієнко, Я. І. Чайковський // Фін.-кредит. діяльн.: пробл. теорії та практики : зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 1. – Т. 2. – С. 15–21.

References (transliterated)

1. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. *Natsionalnyi bank Ukrainy* [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.bank.gov.ua>
3. Zhigayev A.Yu. *Nekotoryye aktualnyye voprosy vzaimosvyazi finansovoy stabilnosti i denezhno-kreditnoy politiki (na primere Federalnoy rezervnoy sistemy SShA)* / A. Yu. Zhigayev // Dengi i kredit. – 2012. – no № 2. – P. 21–32.
4. Konovalova S.O. *Spetsifika kreditno-groshovoy politiki v umovah svitovoy finansovoy krizi* / S. O. Konovalova // Investitsiyi: praktika ta dosvid. – 2017. – no 5. – P. 46–56.
5. Gordiyenko V.P. *Targetuvannya inflyatsiyi yak efektyvnyj metod zabezpechennya stabilnosti cin* / V. P. Gordiyenko, Ya. I. Chajkovskiy // Fin.-kredyt. diyal'n.: probl. teorii ta praktyky : zb. nauk. pr. – 2012. – no. 1. – T. 2. – P. 15–21.

Надійшло (received) 18.06.2018

Відомості про авторів /Сведения об авторах / About the Authors

Волоснікова Наталія Миколаївна (Волосникова Наталия Николаевна, Volosnikova Nataliia Mykolayivna) – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХПІ»; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9076-5231>; e-mail: volosnikova@ukr.net